

Kosmologická struktura společnosti doby bronzové

Rešerše kapitoly *The cosmological structure of bronze age society* publikace
The rise of bronze age society
autorů Kristiana Kristiansena a Thomase Larssona.

Publikace, které je kapitola součástí, je věnovaná společenským změnám v počátcích a průběhu doby bronzové, zejména, z důvodu původu autorů, skandinávské době bronzové a také možnostem a metodám výzkumu společenských fenoménů této doby a významu archeologických pramenů. V kapitolách, které nejsou předmětem rešerše, se autoři zabývají strukturou společnosti a hlavně vládnoucí vrstvy na Blízkém východě v době bronzové, archetypem hrdiny a jeho vztahem k realitě doby bronzové, základními archeologickými prameny vypovídajícími o době bronzové v Evropě, významem symbolů a jejich vztahem k sociálním změnám v době bronzové, vztahu krajiny a tvorů, které jí obývají, k člověku a bohům v náboženských představách tehdejších lidí, vztahu domova k vesmíru v tehdejším chápání.

V části věnované kosmologické struktuře vycházejí autoři z analýzy indoevropských mýtů (Rigvéda, homérovské, aj.) G. Olmsteda (1994), která předkládá hypotetickou podobu protoindoevropského (PIE) panteonu před nástupem doby bronzové. Autoři se snaží na základě tomto a na základě hmotných pramenů zrekonstruovat náboženské a kosmologické představy společnosti doby bronzové a jejich vývoj v čase. Všimají si vlastností a atributů PIE bohů a jejich odrazu v hmotné kultuře – hůl a blesk jako atributů boha nebes, kůň, vůz a meč jako atribut boha pozemského. Tyto atributy ztotožňují s nálezy artefaktů severské doby bronzové a nacházejí četné paralely ve východním Středomoří (mínojsko-mykénská kultura, chetitská kultura), podobně nacházejí paralely v odznamech náčelnictví (Chetitě – Skandinávie – podobná náčelnická čapka a zakřivená hůl/šavle).

Největší pozornost věnují konceptu duality, zdvojení bohů pro určitou kosmologickou sféru (nebesa, země, podsvětí), a zejména archetypu božích dvojčat – Dioskúrů, ochránců, uzdravovatelů a partnerů lidí. U tohoto fenoménu sledují jeho přesah do sociální struktury společnosti ve formě dvou vládců – rituálního a vojenského, jeho odraz nacházejí v rituálních zvyklostech pohřbů významných jedinců (dvojitě pohřby), zdvojených náčelnických obydlích, na vyobrazeních. Opět nacházejí paralely ve východním Středomoří (dvě megara mykénských paláců, vládce - wanax a spoluvládce – lawagetás).

Podkapitola je věnovaná analýze chetitského (indoevropského) panteonu, který je poměrně dobře znám jak z chetitských zápisů, tak ze skalních reliéfů. Všimají si podobností atributů s hmotnou kulturou severské doby bronzové v rituálním kontextu, ale i celkové struktury pantheonu.

V další podkapitole se autoři věnují slunečnímu kultu a jeho vztahu k fenoménu dvojice mladých bohů – Dioskúrů. Rekonstruují představu každodenní pouti Slunce po obloze a v noci podsvětím, v níž Dioskúrové hrají klíčovou roli jako zachránci Slunce (Sluneční bohyně) ze zajetí v podsvětí, dávají do souvislosti s hmotnými nálezy (Trondholmský sluneční vozík, vozík z Dupljaje, petroglyfy, sošky, sluneční symboly), uvažují o možných

obřadech a jejich vykonavatelích (pohřby mužů se zlatým diskem – úsvit, žen s bronzovým – soumrak). Dále na hmotných nálezech demonstrují změnu vnímání tohoto denního cyklu od starší k pozdní době bronzové (koně táhnoucí sluneční vozík jsou nahrazeni ptáky, stejně tak podsvětní bárka, mladí bohové jsou vyzbrojeni dvoubřitou sekyrou).

Poslední podkapitolu věnují studiu dalších známek hmotné kultury, které spojují severskou dobu bronzovou s předním východem. Všímají si zejména podobě antropomorfním soškám a jejich atributům. Konstatují výraznou snahu, ale s výrazným časovým odstupem. Na základě tohoto studia materiálu předpokládají celoevropské propojení a transfer idejí v průběhu celé doby bronzové.

Závěrem konstatují existenci základní společné kosmologické představy sdílené kulturami od předního východu po západní a severní Evropu, ale upozorňují také na lokální, ne však hluboké, rozdíly. Pro tyto představy byli ústřední dvojicí dva bohové – Dioskúrové. Trvání tohoto kosmologického pojetí vymezují lety 1600-600 (minimálně pro Severskou dobu bronzovou), nástupem doby železné se význam těchto dvou bohů zmenšuje, ale v rámci mytologie zůstává záznam o této představě zachován.